

Аналіз взаємозв'язку між міграцією та процесами глобалізації у світовій економіці та суспільстві: прогноз тенденцій

*Козуб Вікторія Олександрівна¹, Галуха Любов Юріївна²,
Луців Руслана Степанівна³*

Опубліковано

26.04.2024

Секція

Економіка

УДК

314.74

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11075068>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття присвячена актуальним питанням глобалізаційних викликів у світовій економіці. Глобалізація - це стан і процес, при якому життя всередині суспільства постійно перебуває під впливом міжнародних чинників, від політики і торговельних відносин до мистецтва і засобів масової інформації. Однак найважливішою формою глобалізації є економічна глобалізація. В умовах економічної глобалізації планування і контроль поширюється з малих підприємств (регіональних або національних) на широку глобальну концентрацію з усім світом як джерелом робочої сили, сировини і ринків збуту.

Метою даної статті є дослідження взаємозв'язку міграційних та глобалізаційних процесів у світовій економіці. В умовах глобалізації процес міграції у світі набуває величезних масштабів, що призводить до перерозподілу населення між регіонами та зміни структурних характеристик національних і регіональних популяцій.

Проаналізовано зв'язок міграції та процесів глобалізації. Глобалізація стає новим і досить вагомим чинником сучасної міграції і фактично виступає прискорювачем її розвитку. Водночас міграція все більше виступає як передумова глобалізаційних зрушень у розвитку окремих країн і регіонів. Міграційні процеси прискорюють економічний розвиток країн світу і, як наслідок, створюють нові робочі місця, що відображається на подальших інтеграційних процесах.

Показано, що міграція є необхідною та об'єктивною умовою економічного розвитку країни, але вона не замінює, а лише доповнює кадрову складову. Якщо не враховувати і не впливати на міграційний процес, це може мати серйозні наслідки для економіки країни. Глобалізація посилює конкуренцію між країнами за інвестиції, ринки і ресурси, особливо дефіцитні ресурси і ринки, що може призвести до політичної напруженості, політичних конфліктів і нестабільності. Виявлено, що глобалізація та міграція в Україні є суперечливими процесами. З одного боку, вони несуть серйозні виклики, з іншого - є можливістю підвищити конкурентоспроможність національної економіки та відновити втрачені позиції у світі. В обох випадках Україна має адаптуватися до цих процесів і

¹ Кандидат економічних наук, доцент, професор кафедри міжнародної економіки і менеджменту, факультет міжнародної економіки і підприємництва, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0402-8508>.

² Кандидат історичних наук, доцент, професор кафедри історії України, факультет історії, політології та міжнародних відносин, Рівненський державний гуманітарний університет, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5174-5286>.

³ Доктор філософії з міжнародних економічних відносин, викладач, кафедра міжнародних економічних відносин, ННІМВ ім. Б.Д. Гаврилишина, Західноукраїнський національний університет, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1026-7847>.

посісти гідне місце у світовій економіці. Ці питання мають бути розглянуті в подальших дослідженнях.

Ключові слова: економічний розвиток, фінансова стабільність, економічна криза, конкурентоспроможність, інвестиційна привабливість, ризики економічної нестабільності, економічні перспективи.

Analysis of the relationship between migration and globalization processes in the world economy and society: trend forecast

Annotation. The article is devoted to topical issues of globalization challenges in the world economy. Globalization is a state and process in which life within society is constantly under the influence of international factors, from politics and trade relations to art and mass media. However, the most important form of globalization is economic globalization. In the conditions of economic globalization, planning and control spreads from small enterprises (regional or national) to a wide global concentration with the whole world as a source of labor, raw materials and sales markets.

The purpose of this article is to study the relationship between migration and globalization processes in the world economy. In the conditions of globalization, the process of migration in the world acquires huge scales, which leads to the redistribution of the population between regions and changes in the structural characteristics of national and regional populations.

The connection between migration and globalization processes is analyzed. Globalization is becoming a new and quite significant factor in modern migration and actually acts as an accelerator of its development. At the same time, migration increasingly acts as a prerequisite for globalization shifts in the development of individual countries and regions. Migration processes accelerate the economic development of EU countries and, as a result, create new jobs, which is reflected in further integration processes.

It is shown that migration is a necessary and objective condition for the economic development of the country, but it does not replace, but only complements the personnel component. If you do not take into account and do not influence the migration process, it can have serious consequences for the country's economy. Globalization increases competition between countries for investments, markets and resources, especially scarce resources and markets, which can lead to political tensions, political conflicts and instability. It was found that globalization and migration in Ukraine are contradictory processes. On the one hand, they pose serious challenges, on the other hand, they are an opportunity to increase the competitiveness of the national economy and restore lost positions in the world. In both cases, Ukraine must adapt to these processes and take a worthy place in the world economy. These issues should be addressed in further research.

Keywords: economic development, financial stability, economic crisis, competitiveness, investment attractiveness, risks of economic instability, economic prospects.

Вступ

Постановка проблеми у загальному вигляді. Глобалізація - це стан і процес, при якому життя всередині суспільства постійно перебуває під впливом міжнародних чинників, від політики і торговельних відносин до мистецтва і засобів масової інформації. Однак найважливішою формою глобалізації є економічна глобалізація. В умовах економічної глобалізації планування і контроль поширюється з малих підприємств (регіональних або національних) на широку глобальну концентрацію з усім світом як джерелом робочої сили, сировини і ринків збуту.

В умовах глобалізації процес міграції у світі набуває величезних масштабів, що призводить до перерозподілу населення між регіонами та зміни структурних характеристик національних і регіональних популяцій.

Зростання міграції під впливом глобалізації призвело до посилення ролі мігрантів у суспільстві. Про це свідчить зростаючий інтерес до міграційних процесів з боку органів влади, науковців, політиків та підприємців. Інтерес до міграції особливо зріс, коли негативні наслідки міграційних процесів стали відчутними на міжнародному рівні і людство зіткнулося з необхідністю координувати зусилля багатьох країн для вирішення проблем, пов'язаних з міграцією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідженнями питань впливу глобалізації на міграційні процеси займалися багато науковців. Зокрема, цим питанням були присвячені праці Ш. Арсаван, В. Коваль; Ні Пту Санті Суриантіні, Ю. Полежаєв [16], М. Диха та В. Диха [3], Н. Дугієнко, О. Дугієнко [6] та інших.

Теоретичним питанням місця міграції у глобалізаційних процесах увагу приділили О. Мульска [8], В. Добош [5], О. Воронко [2] та інші.

Українські науковці, Р. Щупаківський [15], І. Скороход та І. Залецька [11], В. Павук [10], П. Куцик [7] присвятили свої праці дослідженню викликів глобалізації для світової економіки, зокрема зосередилися на конкурентоспроможності та інвестиційній привабливості економік країн.

До прикладу, А. Вишнеvsька та К. Петренко [1] вважають, що сучасна економіка функціонує в умовах глобалізації. Країни взаємопов'язані між собою і формують глобальну систему виробництва та споживання, що робить питання міжнародної міграції ще більш важливим.

Дане трактування поглиблюють Ю. Дияк та Г. Белінська за рахунок узагальнення особливостей сучасного етапу міжнародної міграції населення та її наслідків для світової економіки в умовах глобалізації [4].

Л. Осіпова та О. Хаєцька аналізують актуальні виклики, що стоять перед міжнародною трудовою міграцією у контексті економічного розвитку країни [9].

О. Гарофонова та інші [12] досліджують стратегічні перспективи формування українських організацій в умовах глобалізації.

Д. Ткач та Г. Білокур [13] вважають, що в економічній сфері глобалізація асоціюється з розвитком капіталізму як економічної системи, яка часто базується на вірі в ринкову саморегуляцію. Науковці вважають, що глобалізація сприяла економічній свободі та підвищенню рівня життя в усьому світі, незважаючи на відносне збільшення розриву між багатими і бідними.

В умовах глобалізації процес міграції у світі набув величезних масштабів. Це призводить до перерозподілу населення між регіонами та зміни структурних характеристик національних і регіональних популяцій [14]. Незважаючи на численні дослідження та публікації, ситуація взаємозв'язку міграцій та процесів глобалізації у світовій економіці потребує більш глибокого та конкретного аналізу.

Відповідно, *метою даної статті* є дослідження взаємозв'язку міграційних та глобалізаційних процесів у світовій економіці.

Завдання статті:

1. Аналіз взаємозв'язку міграції та глобалізаційних процесів.
2. Дослідження впливу міграції та глобалізації на конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість.

Матеріали та методи

Методологічним базисом дослідження стали науково-емпіричні методи збирання й порівняння інформації, за допомогою яких було визначено сутність системи

глобалізації та окреслено основні виклики для світової економіки. За допомогою методу комплексного аналізу було визначено взаємозв'язок міграції та глобалізаційних процесів. Методом синтезу й узагальнення було визначено вплив міграції та глобалізації на конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість.

Результати

3.1. Глобалізація та її соціально-економічний вплив

Глобалізація є об'єктивним і природним процесом сучасності, і як процес вона призводить до нового підходу до глобального розвитку. З'являються спільні цінності (такі як економічна стабільність, права людини та економічна безпека) та інтереси, які формують основу глобальних цілей світової економіки. Все це надає країнам широкі можливості для співпраці та спільного використання досягнень світової цивілізації. Водночас, глобальна трансформація світової економіки ставить перед країнами складні завдання адаптації до динамічного процесу соціально-економічної модернізації. Участь країн у глобалізації має відповідати їхнім економічним інтересам. Уряди повинні мати можливість приєднатися до будь-якого економічного блоку і використовувати його переваги для розвитку національної економіки. В той же час, уряди повинні мати в своєму розпорядженні певні інструменти для запобігання негативним наслідкам глобалізації для розвитку національних економік.

Стабільний розвиток національної економіки в умовах глобалізації, а отже, і високий рівень національної міграційної активності, пов'язаний з ефективністю державної політики, що регулює міграційні процеси. Соціально-економічні наслідки регуляторної політики визначаються діючими механізмами управління ризиками та загрозами міграції, які мають значний вплив на соціально-економічну та демографічну систему країни.

Згідно з будь-яким визначенням, глобалізацію можна розуміти як процес, що включає економічну та іншу діяльність, спрямовану на усунення бар'єрів між державами і створення світового ринку. Глобалізація - це вільний рух товарів, послуг, людей, технологій і капіталу [5].

Глобалізація прискорила, поглибила і сформувала систему міжнародного поділу праці, що існує на відповідному етапі світового розвитку. Глобалізація спричиняє зміни в міграції у світовому масштабі, запроваджує правила розподілу капіталу, людських і виробничих ресурсів, стандартизує правові, економічні та технологічні процеси, призводить до зближення різних національних культур.

З одного боку, це позитивне явище. Вона пришвидшує комунікацію, що, в свою чергу, прискорює бізнес-процеси, сприяє збільшенню обсягів та ефективності зовнішньоекономічної діяльності, створює системний канал комунікації (інформації, ресурсів, капіталів, активів тощо), посилює різні види взаємозалежностей між державами і робить багато процесів більш передбачуваними, сприяє економічній та іншим формам інтеграції, розвитку різних видів інтегрованих утворень і структур, спільній діяльності країн щодо вирішення загальних і специфічних проблем людства. Водночас відбувається економічна глобалізація виробництва, послуг, капіталу, технологій і знань. Все це сприяє підвищенню продуктивності праці та капіталу, рентабельності інвестицій, економії на масштабах, посиленню конкуренції та технологічному зростанню.

З іншого боку, сьогодні є багато дослідників, які скептично ставляться до переваг глобалізації, і багато видатних економістів, які вивчають негативні аспекти і наслідки глобалізації та надають позитивні докази її руйнівних наслідків, таких як міжнародні конфлікти, поглиблення розривів і дисбалансів у соціально-економічному розвитку (деякі країни стають багатшими, а інші біднішими). Тому не дивно, що в той час, як економічно розвинені країни отримують більші вигоди від глобалізації та користуються

новими можливостями, країни з нижчим рівнем розвитку відстають, а вигоди від глобалізації розподіляються нерівномірно.

Процес глобалізації та інтеграції економічного життя підвищує роль існуючих міжнародних організацій та інституцій і призводить до необхідності створення нових. Наразі основними міжнародними організаціями є Організація об'єднаних націй (ООН), Європейський Союз (ЄС), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Світова організація торгівлі (СОТ).

Хоча глобалізація щонайменше відображає різницю в рівні життя між багатими і бідними країнами, в результаті економічної лібералізації, транспортної та інформаційної революції відкриваються кордони, що інтенсифікує міграційні процеси в глобальній економіці. При цьому міжнародна міграція зросла настільки, що становить загрозу для приймаючих країн (наприклад, тільки в США налічується близько 12 мільйонів нелегальних іммігрантів), але ефективних механізмів пом'якшення міграційної проблеми так і не створено. Зокрема, міжнародна трудова міграція на ринки праці розвинених країн призвела до певних соціальних змін у приймаючих країнах (наприклад, у Німеччині, Франції), таких як зниження заробітної плати для низькокваліфікованих працівників.

3.2. Міграційні процеси та глобалізація

Відносини між глобалізацією та міграцією взаємопов'язані. Перша надає нові стимули для міграції і є джерелом нових типів і форм людської мобільності. Міграційний процес, навпаки, є одним із проявів глобалізації та її стимулюючих і обмежуючих факторів. Для того, щоб краще зрозуміти як наслідки глобалізації, так і соціальні та економічні зміни в різних частинах світу, важливо дослідити міграційні тенденції в усьому світі. Зокрема, за останні 50 років загальна кількість міжнародних мігрантів значно зросла, а саме: з 84 мільйонів у 1970 році до 153 мільйонів у 1990 році, а вже до 2020 року близько 281 мільйона людей проживали за межами країни свого народження, що на 128 мільйонів більше, ніж 30 років тому [1].

Однак, хоча глобалізація має тенденцію до збільшення економічного зростання в багатьох країнах, це зростання є нерівномірним. Багаті країни отримують більше переваг, ніж країни, що розвиваються, що призводить до нерівномірності національного зростання. Глобалізація значно збільшила нестабільну зайнятість, що призвело до того, що велика кількість людей шукає роботу по всьому світу. Політика глобалізації становить серйозну загрозу для місцевих і національних компаній, що працюють у країні. Велика кількість ресурсів та інфраструктури дозволяє великим транснаціональним компаніям створювати ланцюжки поставок і доставляти в різні країни. Глобалізація збільшує ймовірність глобальної рецесії, роблячи всі країни взаємозалежними. Оскільки економічна система багатьох країн залежить від інших країн, якщо економіка однієї країни страждає, це може запустити ланцюгову реакцію і вплинути на різні країни одночасно. Ситуація може навіть погіршитися і призвести до глобальної фінансової кризи [13].

Глобальна економічна криза призвела до зростання міжнародної міграції, що триває, особливо завдяки глобалізації, яка є важливим чинником сучасної міграції. Водночас міграція стає передумовою для глобального зсуву в розвитку окремих країн і регіонів. Міграційні процеси сприяють економічному розвитку країн ЄС і створюють нові робочі місця, що відбивається на подальших інтеграційних процесах [9].

Міграція є необхідною та об'єктивною умовою економічного розвитку країни, але вона не замінює, а лише доповнює кадрову складову. Якщо не враховувати і не впливати на міграційний процес, це може мати серйозні наслідки для економіки країни. Тому держави мають приділяти увагу умовам зайнятості. Насамперед, вони мають створювати робочі місця для власних громадян, підвищувати заробітну плату

відповідно до кваліфікації працівників та забезпечувати фільтр для тих, хто мігрує в Україну. Економічна стабільність напряду залежить від державного регулювання трудової міграції [2].

Міграційні процеси і економічний розвиток країни, а відтак і ризики та загрози, які породжує міграція, є взаємозалежні та взаємопов'язаними категоріями. У науковому дискурсі дефініція «ризик» має різні трактування, зокрема як небезпека, невизначеність, втрата, ймовірність, загроза, збиток, випадковість, негативний наслідок.

Тому дедалі більшого значення набувають дослідження моделей управління та розвитку, цивілізаційного вибору і проблем, які часто формують потужні центри тяжіння, діаметрально протилежні з погляду політичних та економічних центрів тяжіння, і водночас чинять дедалі потужніший вплив на посилення системних загроз для подальшої еволюції людства і окремих регіонів та країн. Їхні прямі та непрямі ефекти необхідно аналізувати з погляду їхнього впливу на політику, що регулює конкурентоспроможність національних економік. Водночас вплив глобалізації на основні чинники конкурентоспроможності - як позитивний, так і негативний - не завжди реалізується через виклики та загрози, які вона породжує. Вона також створює нові можливості, які уряди можуть або використати, надаючи можливості для швидкого зростання, або не використати, знову стаючи проблемою і втрачаючи конкурентні позиції [7].

Основні передумови економічного розвитку в соціальному середовищі визначаються сукупністю соціальних чинників, а технологічні чинники відіграють роль у виявленні основних причин негативних проявів функціонування підприємств. Країна пропонує безліч можливостей для підвищення своєї інвестиційної привабливості. Однак, незважаючи на наявні можливості, існують і проблеми, що загрожують подальшому економічному розвитку країни.

Основними проблемами, що впливають на інвестиційну привабливість країни, є тіньова економіка, державний борг, корупція, нерозвинене інституційне середовище та макроекономічна нестабільність. Загалом інвестиційну привабливість країни можна охарактеризувати як стан країни з погляду інвестиційного клімату, рівня розвитку інвестиційної інфраструктури, спроможності залучати інвестиційні ресурси та інших чинників, що справляють істотний вплив на формування інвестиційної прибутковості та виникнення інвестиційних ризиків [11]. Основними характеристиками інвестиційної діяльності та соціально-економічного розвитку держави є показники інвестиційної привабливості.

З розвитком глобалізації міжнародна міграція набуває нових рис, які проявляються у зростанні її масштабів, обміні знаннями, досвідом та напрацюваннями між державами, а також у формуванні всесвітньої системи регулювання міжнародної трудової міграції.

Міжнародна трудова міграція є невід'ємною частиною сучасного світу, особливо в умовах глобального розвитку, коли економіки стають все більш взаємопов'язаними та інтегрованими. Це явище має значний вплив на багато аспектів життя: економічний, соціальний, культурний та політичний. Для багатьох країн міграція стає важливим фактором забезпечення і розвитку зайнятості та підтримки конкурентоспроможності.

Глобалізація посилює конкуренцію між країнами за інвестиції, ринки і ресурси, особливо дефіцитні, що може призвести до політичної напруженості, конфліктів і нестабільності. Відмінності в культурних, релігійних та етнічних питаннях, наприклад, можуть призвести до соціальних і політичних конфліктів, особливо якщо питання несанкціонованої міграції та інтеграції мігрантів не вирішуються належним чином.

У цьому контексті корисним є Глобальний індекс конкурентоспроможності талантів. Щорічний звіт містить інформацію як про країни, так і про міста (звіт за 2022 рік охоплює 133 країни та 175 міст у всіх групах доходів з 79 економік світу). Отримані

дані надають систематизовану інформацію про конкурентоспроможність людських ресурсів країн і дозволяють формувати програми економічного розвитку та приймати обґрунтовані рішення щодо створення умов для розвитку людських ресурсів, а також виправлення та вирівнювання проблемних аспектів/регіонів [3].

Сьогодні рівень інноваційності економічного розвитку в усьому світі визначає рівень конкурентоспроможності, здатність досягати цілей сталого соціально-економічного розвитку та реагувати на потреби суспільства. Інноваційний економічний розвиток будь-якої країни характеризується використанням передової техніки і технологій, виробництвом високотехнологічної продукції та ефективними організаційно-управлінськими інноваціями.

Аналізуючи сучасні міграційні процеси, можна помітити перехід до абсолютно нової форми міграції, яка отримала назву "глобальна міграція". Вона характеризується безстроковим переміщенням людей у глобальному просторі. При цьому національні, культурні та статусні "прив'язки" переміщених осіб слабшають. Глобальна міграційна система сьогодні характеризується низкою дуже специфічних рис, які є наслідком її глобального характеру. Перш за все, це незворотність її розвитку. Це пояснюється тим, що глобалізація є об'єктивним і безперервним процесом, який постійно трансформує міграційну систему і унеможливорює повернення до попереднього стану. Слід також згадати про безперервність еволюції міграційної системи. Це пов'язано з тим, що, як зазначалося вище, міграційні системи створюють зміни і в той же час адаптуються до змін у зовнішньому середовищі, а отже, еволюціонують.

Таким чином, ще однією характеристикою сучасної глобальної міграційної системи є її інтегрований характер, тобто складний компонентний характер, заснований на інтеграції, що призводить до створення кооперативних і синергетичних ефектів у взаємодії компонентів. Через свій багатогранний вплив на світовий економічний порядок міжнародна міграція спричиняє більші глобальні економічні та соціальні проблеми, ніж інші форми зовнішньоекономічної діяльності. Перш за все, міжнародна міграція поглиблює етнічні, політичні, національні, демографічні та соціальні протиріччя в приймаючих країнах. Особливо на початку міграційної хвилі потік трудових ресурсів сприяє економічному зростанню цих країн, але поступово призводить до серйозних демографічних і соціально-економічних конфліктів і проблем. Однією з причин цього є те, що змінюється не лише етнічний склад, але й статеві-вікова структура населення. Зокрема, збільшується частка жінок і дітей, а також зростає частка молоді [4].

3.3. Вплив міжнародної міграції на економічні відносини країн

Глобалізація активізувала міжнародну міграцію, яка є потужною рушійною силою і ключовим фактором політичних, економічних, соціальних і демографічних змін у країнах світової економіки. Хоча міграційні рішення ґрунтуються насамперед на економічних мотивах, вибір мігрантами країни призначення часто визначається особистими факторами.

У сучасному контексті міжнародних економічних відносин міграційні процеси мають тенденцію до розширення. Однак сьогодні в Україні трудова міграція зменшує не лише пропозицію робочої сили на місцевому ринку праці, але й її якість. Тому така міграція становить особливу загрозу для соціально-економічного розвитку країни та сталого розвитку суспільства. Дійсно, як тільки Україна визначилася з вектором розвитку - швидко стало зрозуміло, що основним економічним ризиком для країни є відтік економічно активного населення: майже всі нові країни-члени ЄС відчувають відтік робочої сили, а деякі з них ще не завершили процес трудової міграції. (табл. 1).

Вплив міграційних процесів на економічний розвиток країни

Позитивні аспекти	Негативні аспекти
Додатковий попит на внутрішньому споживчому ринку за рахунок міграційних доходів	Втрати людського фактора виробництва з можливістю інноватизації економічних процесів
Залучення міграційних доходів у формі активних інвестицій	Дефіцит робочих кадрів на ринках праці міграційно активних територій
Залучення міграційного капіталу (доходів, досвіду, знань) у реалізацію бізнес-проектів	Втрати демографічного потенціалу, низька народжуваність унаслідок міграції жінок фертильного віку, поширення практики народження за кордоном
Зниження рівня навантаження на ринки праці (нижчі безробіття, витрати на фонд оплати праці)	Низька конкуренція на ринках праці з демотивацією розвитку особистого потенціалу

Джерело: створено авторами на основі джерела [14].

Загалом, міграційний процес справляє позитивний вплив на соціально-економічну систему країни (виправлення дисбалансів на національному ринку праці (зниження безробіття), збільшення інвестицій в освіту, зниження бюджетного навантаження за рахунок допомоги із безробіття та інших бюджетних видатків (освіта, охорона здоров'я), підвищення рівня добробуту/скорочення бідності за рахунок міграційних трансфертів, зростання внутрішнього споживчого попиту, капіталізація людського потенціалу (придбання навичок, досвіду, підвищення кваліфікації) [8]. Примітно, що негативні та позитивні ефекти міграційних процесів є соціально-економічними ризиками, управління якими має стати стратегічним об'єктом державного регулювання розвитку економіки країни.

Водночас в умовах глобалізації розширюються функції міжнародної економічної міграції у світовій економіці. На сьогодні можна виділити такі функції міжнародної економічної міграції (Рис. 1).

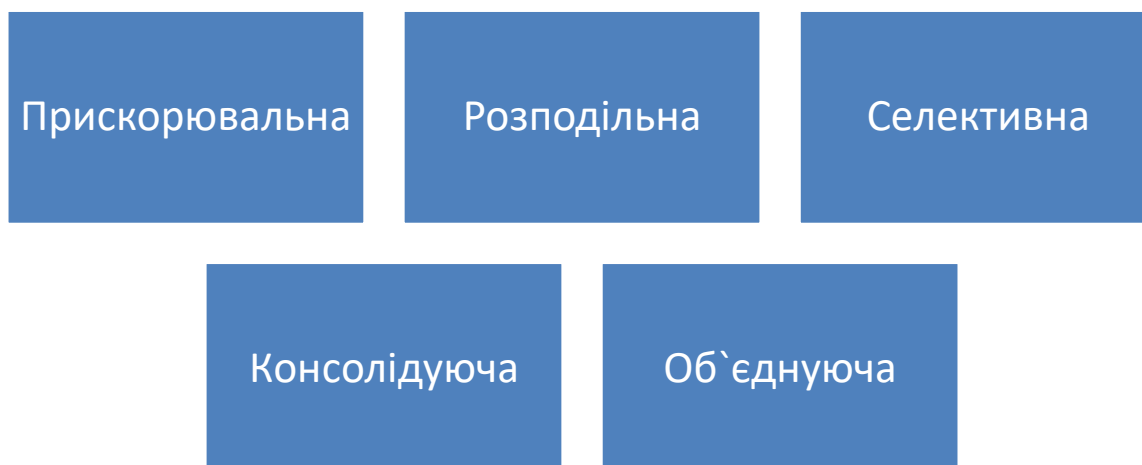

Рис. 1. Основні функції економічної міграції.

Джерело: створено авторами на основі власних спостережень.

На додачу до перелічених вище функцій варто відзначити потокоутворювальну функцію, що формує нові соціальні, інформаційні, фінансові та матеріальні потоки і впливає на рух економічних ресурсів (факторів виробництва).

Нинішній етап розвитку Європи характеризується глобальними викликами, такими як демографічна криза та міграція до ЄС, особливо з Африки та Азії. Однак ці процеси також торкнулися України з різних причин, таких як обмеження доходів, відсутність гідної зайнятості, політична, економічна та соціальна нестабільність, військова агресія Російської Федерації та загалом низька якість життя. Щороку Україна втрачає сотні тисяч робітників, включаючи молодь та висококваліфікованих спеціалістів, що становить великий виклик для нашої країни. Україна втрачає свій інтелектуальний і трудовий потенціал, без якого національна економіка не може розвиватися, не кажучи вже про відновлення.

З цих причин без ефективного регулювання міграційних процесів неможливо створити конкурентоспроможну економіку. Держави повинні реалізовувати політику, спрямовану на розвиток регіональних і місцевих ринків праці, забезпечення зайнятості, зниження рівня безробіття, створення нових конкурентоспроможних робочих місць, підвищення ефективності соціальної інфраструктури, вдосконалення систем соціального захисту, стабілізацію суспільства, забезпечення високого рівня соціальної інтеграції та рівності в суспільстві. Водночас важливо посилити державну політику у сфері безпеки населення. Це означає вдосконалення програм соціального страхування, охорони здоров'я та здорового способу життя, зниження рівня смертності та підвищення рівня народжуваності [15].

3.4. Вплив глобалізації на інтеграційні процеси та економічну безпеку України

Передумовою і головним чинником розвитку європейської інтеграції України та, як наслідок, підвищення ролі і значення зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання є глобалізація світової економіки. Оскільки стратегічною метою та головним зовнішньополітичним пріоритетом України є набуття повноправного членства в ЄС, розвиток місцевої економіки має визначатися сучасним станом глобалізації та інтеграції товарних, фінансових, інвестиційних та інших ринків.

Якщо звернутися до результатів аналізу сутності глобалізації, її основних складових та тенденцій розвитку, то можна погодитися з висновком науковців, що вона

є складним і суперечливим явищем, яке відображає зростаючу економічну взаємозалежність країн і тим самим сприяє їх перетворенню в єдину глобальну організацію, що функціонує за власними законами. Посилення глобальної конкуренції збільшує нестабільність і непередбачуваність світової економіки, надаючи успішним країнам більше можливостей для розвитку і відводячи менш успішним країнам другорядну роль, дозволяючи їм вирішувати старі проблеми і провокуючи появу нових, більш складних, створюючи таким чином суто позитивну ситуацію. Дехто невиразно стверджує, що це не є ані позитивним, ані негативним процесом [12].

Однак нові риси глобалізації проявляються не лише у зростанні взаємозалежності та взаємозв'язку національних економік, але й у фактичному послабленні суверенітету всередині держав. Глобалізація обмежує можливості окремих урядів самостійно вирішувати проблеми, що стосуються їхньої території.

Україна має всі передумови для того, щоб посісти гідне місце в процесі глобальної інтеграції та скористатися його значними перевагами. Зокрема, отримати доступ до новітніх досягнень науково-технічного прогресу; брати участь у міжнародному поділі праці, враховуючи власні можливості та створюючи сприятливе правове та інфраструктурне середовище; збільшити туристичні потоки та розширити географічні і кількісні рамки іноземних інвестицій. Досягнення цих результатів, однак, вимагає функціонування багаторівневої економічної моделі на національному рівні, де кожна складова посилює вплив на загальний позитивний ефект від посилення інтеграційних процесів.

Проте, згідно з рейтингом GCI, Україна регресує за більшістю показників Індексу глобальної конкурентоспроможності. Це можна пояснити невирішеними внутрішніми та зовнішніми проблемами. Тому ми вважаємо, що основним механізмом підвищення конкурентоспроможності України є проведення внутрішніх реформ задля безпеки та процвітання країни (включаючи освіту, охорону здоров'я, пенсійне забезпечення, земельні ресурси, правосуддя, планову приватизацію державних підприємств тощо). Запорукою високої конкурентоспроможності національної економіки на міжнародній арені є підвищення її ефективності та продуктивності, що має базуватися на міцному фундаменті науки і технологій, інновацій та інвестицій [6].

Безперечно, позиція України в сучасному глобалізованому світі все більше визначатиметься її участю в інтеграційних процесах. Географічне розташування України на кордоні між Європою та Азією є одним з визначальних чинників її політичного та економічного розвитку. Цей факт має впливати на формування бірегіональної (Європа-Азія) пріоритетної національної системи, що базується на національних інтересах України, її економічному процвітанні та сталому економічному розвитку.

Адаптація національних економік до глобалізованого світу є ключовим завданням для країн у сучасних економічних умовах. Глобалізація створює нові можливості, але також і виклики для країн з точки зору конкуренції, взаємозалежності та мінливого бізнес-середовища. Розглянемо деякі причини, що пояснюють необхідність адаптування національних економік до глобалізованого світу. Оскільки глобалізація розширює доступ до світових ринків і дозволяє компаніям конкурувати на глобальному рівні, адаптація національних економік до світових стандартів, технологій і тенденцій має важливе значення для забезпечення міжнародної конкурентоспроможності. Адаптування до глобалізованого світу сприяє економічному зростанню, оскільки іноземні інвестиції та відкритість торгівлі, доступ до новітніх технологій, інновації та ефективність виробництва допомагають країнам розвиватися та залучати інвестиції.

Глобалізація призводить до посилення економічної взаємозалежності між країнами, але адаптування національних економік до глобальних реалій може зменшити ризики, пов'язані з коливаннями на світових ринках та економічними кризами.

Адаптування підвищує привабливість країни для іноземних інвестицій за рахунок створення сприятливого інвестиційного клімату, правової стабільності та захисту прав власності, сприяє притоку іноземного капіталу та технологій. Глобалізація створює попит на висококваліфіковану робочу силу, а процес адаптування національних економік до глобальних вимог сприяє розвитку людського потенціалу з точки зору освіти, навичок та інновацій [10].

Тому адаптування національних економік до глобалізованого світу є важливим фактором забезпечення стабільного економічного розвитку, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення добробуту населення. Цей процес вимагає активної політики, реформ, інвестицій у людський і соціальний капітал та створення сприятливого бізнес-середовища.

Висновки

Глобалізація стає новим і досить вагомим чинником сучасної міграції і фактично виступає прискорювачем її розвитку. Водночас міграція все більше виступає як передумова глобалізаційних зрушень у розвитку окремих країн і регіонів. Міграційні процеси прискорюють економічний розвиток країн світу і, як наслідок, створюють нові робочі місця, що відображається на подальших інтеграційних процесах.

Глобалізація збільшує ймовірність глобальної рецесії, роблячи всі країни взаємозалежними. Оскільки економічна система багатьох країн залежить від інших країн, шкода, завдана економіці однієї країни, може викликати ланцюгову реакцію і вплинути на багато різних країн одночасно. Ситуація може навіть погіршитися і призвести до глобальної економічної кризи.

Відносини між глобалізацією та міграцією взаємопов'язані. Перша надає нові стимули для міграції і є джерелом нових типів і форм людської мобільності. Міграційний процес, навпаки, є одним із проявів глобалізації та її стимулюючих і обмежуючих факторів.

Міжнародна міграція може розглядатися одночасно як чинник (рушійна сила) так і як результат глобалізації, сфера розвитку процесів глобальної мобільності. Проблеми, які спричиняє міжнародна міграція є універсальними, тобто впливають на всі країни без винятку, оскільки їхнє входження у світову спільноту тісно пов'язано з формуванням міграційних потоків.

Глобалізація та міграція в Україні є суперечливими процесами. З одного боку, вони несуть серйозні виклики, з іншого - є можливістю підвищити конкурентоспроможність національної економіки та відновити втрачені позиції у світі. В обох випадках Україна має адаптуватися до цих процесів і посісти гідне місце у світовій економіці. Ці питання мають бути розглянуті в подальших дослідженнях.

Список використаних джерел

1. Вишнеvsька А. М., Петренко К. В. Вплив глобалізації на міграційні процеси у світі та Європі. *Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. 2022. Вип. 23. С. 34–39. URL: <https://doi.org/10.20535/2307-5651.23.2022.264626> (дата звернення: 16.04.2024).
2. Воронко О. С. Вплив глобалізації на міжнародну міграцію робочої сили. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic Sciences*. 2023. Вип. 73. С. 69–72. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2023-73-10> (дата звернення: 16.04.2024).
3. Диха М., Диха В. Рівень інноваційності розвитку України в глобальному вимірі та окреслення його перспектив. *Київський економічний науковий журнал*. 2023. Вип. 2. С. 5-15. URL: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2023-2-1> (дата звернення: 16.04.2024).

4. Дияк Ю., Белінська Г. Особливості процесів міжнародної міграції в умовах глобалізації світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 54. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-20> (дата звернення: 16.04.2024).
5. Добош В.Д. Взаємозв'язок глобалізації та транспортування. *Сучасні тенденції розвитку економіки і культури в Україні та світі*. 2023. Вип. 1(1). URL: <http://visnyk-econcult.uzhnu.edu.ua/article/view/279039> (дата звернення: 16.04.2024)
6. Дугієнко Н., Дугієнко О. Пріоритети міжнародної економічної діяльності України: глобальний та регіональний аспекти. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 29. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-29-9> (дата звернення: 16.04.2024).
7. Куцик П. О., Щупаківський Р. В. Екзистенційні тренди, виклики та наслідки глобалізації для забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. *Herald of Lviv University of Trade and Economics Economic Sciences*. 2022. Вип. 67. С. 5–12. URL: <https://doi.org/10.36477/2522-1205-2022-67-01> (дата звернення: 17.04.2024).
8. Мульська О. Міграційні ризики та загрози стабільного розвитку національної економіки як стратегічні об'єкти політики регулювання. *Економічний аналіз*. 2021. Том 31. Вип. 2. С. 34-43. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2021.02.034>(дата звернення: 16.04.2024)
9. Осіпова Л., Хаєцька О. Міжнародна міграція робочої сили в умовах глобального розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 60. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-22> (дата звернення: 16.04.2024).
10. Павук В. М. та ін. Вплив глобалізації на національну економіку: суспільно-політичний аспект. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична*. 2023. Вип.37. С. 349-354. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8100241> (дата звернення:16.04.2024).
11. Скороход І. П., Залецька І. О. Перспективи та тенденції формування інвестиційної привабливості економіки України. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2022. Вип. 2-2(104). URL: <https://doi.org/10.37734/2409-6873-2021-2-2-7> (дата звернення: 16.04.2024).
12. Гарафонова О., Грузіна І., Козирєва О., Маргасова В., Піщенко О., Тарасюк Г. Стратегічні перспективи функціонування українських організацій в умовах євроінтеграції та глобалізації цифрової економіки. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. 2023. Т.1, Вип.48. С.298–311. URL: <https://doi.org/10.55643/fcapter.1.48.2023.3957> (дата звернення: 16.04.2024).
13. Ткач Д., Білокур Г. Вплив глобалізації на розвиток міжнародних соціально-економічних процесів. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2022. Вип. 4 (68). С.28-35. URL: <http://dx.doi.org/10.31732/2663-2209-2022-68-28-35>(дата звернення: 16.04.2024).
14. Томашук І. В., Болтовська В. В. Міграційні процеси у контексті глобалізації світової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 40. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-40-50>(дата звернення: 16.04.2024).
15. Щупаківський Р. Сучасні виклики глобалізації та актуальність їх державного регулювання в системі забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 34. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-97> (дата звернення: 16.04.2024).
16. Arsawan, I.W.E., Koval, V., Suryantini, N.P.S., Polyezhayev, Yu. (2021). Shifting consumers' sustainable behavior in the hospitality industry. *E3S Web of Conferences*. 2021. Vol. 280. P. 02001. URL: <https://doi.org/10.1051/e3sconf/202128002001> (date of access: 17.04.2024).